

JOLANTA TALBIERSKA
UNIWERSYTET WARSZAWSKI, GABINET RYCIN BUW

TWÓRCZOŚĆ STEFANA DELLA BELLI (1610–1664)*

ŒUVRE GRAFICZNE I RYSUNKOWE

Mimo postępujących badań nad pracami malarskimi Stefano della Bella¹, jego niezwykle bogata spuścizna nadal jest kojarzona niemal wyłącznie z akwafortami i rysunkami, które – ściśle ze sobą powiązane – zdominowały *œuvre* artysty. Dlatego też, omawiając twórczość graficzną florentyńczyka, nie sposób pominąć rysunków, które wykorzystywał w autorskich rycinach, choć rzadko dotyczyły to wiernego przeniesienia całej kompozycji, a zwykle tylko jej fragmentu. Warto podkreślić, że technika rysunkowa Della Bella stała się dla niego inspiracją do zastosowania niezwykle w owym czasie metody preparowania płyty akwafortowej, a efekty tych działań widoczne są na odbitkach z grupy 50 prac eksperymentalnych. W grafice artysta preferował akwafortę trawioną stanową², czasem uzupełnioną kreskami ryłka i suchej igły³, lub też akwatintowym lawowaniem⁴. Rysunki wykonywał sztyftem grafitowym, czarną kredką, sangwiną, zwykle zaś piórem w odcieniach jasno- i ciemnobrązowych, brązowo-złoty, brązowo-szarych i szarych, lawowanych w tonach użytych tuszów lub kolorowanych akwarelą. Niekiedy łączył techniki suche i mokre, w ty-

* Tekst ten jest dopełnieniem opublikowanej w języku angielskim książki – J. Talbierska, *Stefano della Bella (1610–1664). Etchings from the Collection of the Print Room of the Warsaw University Library. Akwaforty ze zbiorów Gabinetu Rycin Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie*, Neriton, Warszawa 2001 (dalej cyt.: Talbierska 2001). Autorka dziękuje Fundacji XX Czartoryskich w Krakowie i Muzeum Narodowemu w Gdańsku za wyrażenie zgody na opublikowanie rysunków Stefana della Bella z ich zbiorów.

¹ Wzmiankowany przez Filippo Baldinucciego (*Notizie de' professori del disegno da Cimabue in qua*, Firenze 1681–1728, t. 4, s. 612–619), obecnie nieznan, portret konny Cosima III z Palazzo Pitti; informację zdaje się potwierdzać rysunek z Luwru (inv. 432), przedstawiający księcia na koniu, zob. F. Viatte, *Dessins de Stefano della Bella*, Paris 1974, nr 407, il. (dalej cyt.: Viatte 1974) oraz *Stefano della Bella (1610–1664)*. Katalog wystawy, Musée des Beaux-Arts de Caen, 4 juillet – 5 octobre 1998, Caen 1998, nr 54, s. 126–127, il. Znane obecnie są liczne prace malarskie dla willi Petraia (E. Borea, *Dipinti alla Petraia per don Lorenzo de Medici: Stefano della Bella, Vincenzo Mannozzi, il Volterrano, i Gandini e altri*, „Prospettiva”, I, Luglio 1975, 2, s. 24–39) i malowidła „su pietra paesina” (S. Bellési, *Stefano della Bella otto dipinti su pietra paesina*, Alessandro Falciani Libri, Firenze 1998), omówione w dalszej części pracy.

² Akwaforta jest techniką graficzną wgłębną trawioną; rysunek wykonuje się stalowymi igłami na pokrytej kwasoodpornym werniksem płycie (najczęściej miedzianej), poddając ją następnie trawieniu. Kwas żłobi wgłębienia, działając jedynie na odsłonięte z werniksu miejsca, powstałe po przejściu igły. Trawienie stanowe polega na powtarzaniu działania kwasem (lub innym roztworem) na określone partie płyty (te dostatecznie wytrawione zabezpiecza się werniksem ochronnym) w celu uzyskania nowej warstwy kresek lub silnych różnic walorowych; im głębsze i gęściej kładzione linie, tym odbitka będzie ciemniejsza w tym miejscu.

³ Technika graficzna ryta, w której kompozycję opracowuje się na płycie stalową igłą trzymaną prostopadle do podłoża; nie usuwa się wypchniętych na boki po przejściu igły wiórków metalu, które zatrzymując farbę, dają efekt „włochatych” kresek o nasyczonej, aksamitnej czerni; liczba dobrych odbitek wynosi ok. 30, gdyż delikatne wiórki stopniowo wykruszają się, pozostawiając jedynie wyżłobioną kreskę. Stosowana była jako samodzielna technika (od XV w.) lub łączona z innymi, najczęściej z akwafortą, wówczas uzupełniano suchą igłą zwykle wybrane partie kompozycji.

⁴ Dokładne omówienie tej techniki w dalszej części pracy: Akwaforty lawowane.